

An impressionistic oil painting of a woman's face and upper body in profile, facing right. The brushstrokes are thick and textured, with a palette of warm earth tones (browns, oranges, pinks) for the face and cooler tones (blues, greens, whites) for the clothing. The background is a soft, muted greenish-grey.

JOSEP MARIA
DE SAGARRA
Vida privada

Proa

JOSEP M. DE SAGARRA

VIDA PRIVADA

Proa

Proa
A Tot Vent

La primera edició d'aquesta obra
va publicar-la la Llibreria Catalònia el 1932.
Primera edició en aquest format: maig del 2016

Drets exclusius d'aquesta edició.
Raval Edicions SLU, Proa
Diagonal, 662-664, 08034 Barcelona
www.proa.cat

© Hereus de Josep M. de Sagarra, 2007

Disseny de la coberta: Departament d'Art i Disseny.
Àrea Editorial. Grup Planeta
Il·lustració de la coberta: *Figura ajaguda* (1908),
obra d'Isidre Nonell i Monturiol. © Jordi Calveras.
© Museu Nacional d'Art de Catalunya. Barcelona, 2016.

DIPÒSIT LEGAL: B. 5.784-2016
ISBN: 978-84-7588-619-0
Fotocomposició: Àtona-Victor Igual, S.L.
Impressió: Egedsa

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de
l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació
pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les
sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro
(Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org)
si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra
(www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).
Tots els drets reservats.

TAULA

Notícia editorial 9

VIDA PRIVADA

Primera part 13

Segona part 235

Els parpres, en obrir-se, varen fer un «clac» gairebé imperceptible, com si estiguessin enganxats per causa d'una pretèrita convivència amb les llàgrimes i el fum, o per aquella secreció produïda en els ulls irritats després d'una lectura molt llarga sota una llum insuficient.

El dit menut de la mà dreta va fregar les pestanyes, a la manera de cop de pinta ràpid, i les nines varen intentar veure alguna cosa. De fet, la visió va ser un panorama d'ombres fofes i semilíquides d'una gran imprecisió: allò que un hom enlluernat del carrer copsa en penetrar en un aquàrium. Enmig de les ombres, agafava autoritat una mena de ganivet llarg i vaporós del color que té el suc de les taronges esclafades en el port. Era un raig de llum que passava per l'esclatxa dels finestrons, i que anava tornant-se agre amb l'atmosfera carregada de dins l'habitació.

Probablement serien quarts de cinc de la tarda. L'home dels parpres castigats, Frederic de Lloberola, es despertava normalment. No l'havia cridat ningú, ni l'havia deixondit cap soroll; els nervis estaven tips de dormir; havia aprofitat fins a les escorrialles un somni absurd i descolorit, d'aquests que es tenen quan a la vida no passa res, i que, quan un es desperta, amb prou feines si en recorda l'argument.

Frederic no va esmerçar ni vuit segons per posar-se a nivell de la realitat.

Damunt de les rajoles pelades hi havia peces de roba d'ell adolorides de llur desordre, barrejant-se amb unes mitges de gasa i amb una camisa de dona, de punt de cotó, desinflada i, a més a més, bruta.

A les quatre cadires, tot estava ple de coses d'ella; el tocadorret es veia fatigat d'ampolletes, polveres, pinces i tisores, i l'armari obert era com una parada de pompa lúgubre, perquè els vestits i els abrics en els penja-robes, vius de coloraines i d'aplicacions, feien l'efecte d'unes princeses de barraca de fira excessivament magres que les haguessin decapitat i els haguessin clavat un ham a la tràquea. A dalt de l'armari, dormien capses de barret buides, arrebossades de pols, fent companyia a un gos dissecat. Aquest gos havia anat a parar a mans d'un taxidermista inhàbil, el qual el farcí deplorablement, deixant-li al descobert tots els punts de sutura entre el pèl del ventre visitat per les arnes. La seva mestressa li havia guarnit el coll amb un tros de lligacama passada de moda, en la qual feien la viu-viu tres roses minúscules de setí, com tres gotes de sang.

Frederic va començar a viure les olors de la cambra closa. Com en les medecines difícils d'empassar, hi havia una olor dominant: la del tabac consumit.

El fum covat era el que impregnava els llençols i la pell de Frederic, barrejant-se amb les reminiscències d'un perfum industrial i amb tot allò que produeix la transpiració de dos cossos abandonats, i que la nit guarda amb malícia per oferir-ho desapiadadament quan la tempesta és passada i quan la son ha posat una muralla d'incomprensió entre un endormiscament de contactes plens d'esperances i un despertar lívid, desexcitat i escèptic.

Frederic, per combatre l'agressió de les olors externes i del mal gust a la boca, va estirar el braç i agafà de sobre la tauleta de nit un Camel i l'encenedor. Només que dues xuclades i prou; l'experiment de la cigarreta fresca no donava resultat.

Frederic va anar repassant la tela rosa del coixí que jeia al costat del seu coixí; una tela lleugerament humida i impregnada de grasses oloroses; els dits de Frederic s'entretenien en aquesta tela, hi reposaven estúpídament, traient una feble sonoritat amb les ungles, del relleu de les inicials brodades: una R i una T. Anava resseguint les lletres: R... T..., R... T... efectivament: Rosa Trènor. Els seus llavis deien aquest nom baixet, amb una insistència mecànica... En el coixí hi havia la mica de grassa, la mica d'humitat; hi havia el sot del crani; però, tot el que ella hi deixà del seu somni, ja s'havia mort de fred; s'havia anat gelant, intoxicant amb el fum i amb l'alè de Frederic, sol en el llit des que ella havia tancat la porta, vivint la seva son brutal, desconsiderada, una mica tumultuosa d'hiperclorhídria, però insaciable.

Frederic guaità el rellotge amb por. En una situació com la de Frederic sempre fa un cert pànic comprovar l'hora exacta; es necessita un impuls per fer cara a la realitat. En efecte, eren dos quarts de cinc de la tarda.

Frederic es preguntava per què s'havia deixat abandonar, per què havia fet aquella concessió. El que havia passat era una cosa explicable. Frederic s'havia aguantat quinze anys. Des de la seva ruptura amb Rosa, contemplà a distància les evolucions d'aquesta dona d'una manera desmenjada i aparentment freda. La ruptura amb Rosa va ésser imposada a Frederic en el moment del seu matrimoni; s'ha de fer constar que les relacions amb la seva amiga, Frederic les mantingué per vanitat. Rosa, no era que fos vulgaríssima, com creien els amics de Frederic; però ell no hi veia res més que la intimitat amb una dona que ostentava una certa història i que no es podia catalogar entre les entretingudes corrents.

Frederic apreciava, de Rosa, la «classe»; totes les característiques personals d'aquella dona no van ésser mai apreciades

per Frederic, mentre durà el seu lligam, anterior al matrimoni. Era més: Frederic, amb una absoluta inconsciència, mantenia altres relacions, tan efímeres com convingués, amb altres dones merament comercials, i mai entre les seves experiències d'amor, tant si es tractava de Rosa com de les altres, no va trobar cap mena de diferència, ni res que donés una punta de lirisme a la més elemental fisiologia.

Era possible que la vanitat de Frederic, que li féu mantenir l'amistat escandalosa amb Rosa Trènor, anés acompanyada d'un element anàrquic, d'una espècie de sentiment de rebel·lió contra les conveniències de la seva pròpia classe, per altra banda immotivat, perquè Frederic, com tots els Lloberola, era covard i feble, i la seva joventut va ésser de les més mancades d'imaginació.

Si Frederic hagués triat per amant una desconeguda d'extracció inconfessable, hauria fet com tots els Lloberola; i potser l'única ocasió que se li presentava a la vida per ésser una mica original, era convertir-se en l'amant de Rosa Trènor, d'una dona que s'havia tutejat amb les seves cosines, que era possible que s'hagués preparat juntament amb elles per fer la primera comunió, i les hagués tingudes de veïnes en el dormitori del col·legi.

Ja hem dit que les experiències d'amor de Frederic no passaven de la més elemental fisiologia, a l'època que va precedir el seu matrimoni. Frederic era d'aquella mena d'homes que en la intimitat de l'amor no es preocupen ni poc ni molt de l'element femení que col·labora; la dona era per a ell com un accessori fatal a la completa satisfacció del seu instint. Frederic, excessivament egoïsta i gens donat a la reflexió, mancat per a tota mena de malabarisme crític, i no havent observat mai la necessitat de comparar les pròpies sensacions amb les sensacions alienes, es pot assegurar que si, per una banda, ha-

via tractat i havia conegut bastantes dones, de fet no tenia la més mínima consciència del que era una dona.

Però, amb el matrimoni, varen canviar completament les coses. Es va donar el cas que allò que ell no hauria endevinat mai per intuïció, ni s'hauria mai pres la molèstia de saber si existia, a mesura que s'anà produint la seva vida matrimonial, va prendre estat, i es va anar precisant de mica en mica en la consciència de Frederic. Maria Carreres, de soltera, havia estat una dona excitant. Frederic s'acostumà al seu amor, amb aquelles estones de rapte tendre i lacrimogen que són pròpies dels egoistes més vulgars. Frederic, enmig de la seva banalitat i de la seva inconsistència moral, tenia una idea vaga del que és un cavaller, i fins certs sentiments —potser atàvics— de cavaller autèntic. I amb la decoració de cavaller acceptada per tothom, va arribar Frederic al matrimoni.

Però, des dels primers dies, es va produir una desavinença, fins una repulsió, per part d'ella, en aquelles estones d'ombra i de contacte, quan es lliura la batalla nerviosa i angèlica de l'instint, del pudor i de la bèstia. Frederic, sexualment, havia fet un mal negoci. Maria Carreres era una d'aquelles fisiologies insensibles i poc hospitalàries, que reaccionen amb una fredor de cementiri i provoquen la insatisfacció viril. Frederic va aguantar la seva decepció d'una manera digna; va deixar passar dies i mesos, esperant una possible solució del seu drama conjugal. Però, després de tenir el primer fill, la situació es va agreujar. Aleshores Frederic va adonar-se que la sexualitat de les dones era un article més heterogeni del que ell es figurava; en trobar-se lligat amb una persona insuficient per a ell, i a la qual s'havia proposat oferir-li una fidelitat absoluta, de mica en mica la idea d'aquesta fidelitat se li convertí en una idea odiosa; Frederic va arriscar-se a aventures d'una tarda que no el poguessin comprometre ni li compliquessin la vida per a res.

En aquestes aventures, Frederic es retrobà ell mateix, retrobà el gust perdut de l'amor tal com ell l'entenia; i aquestes petites evasions li duïen vagues reminiscències —de vegades records precisos— d'allò que havia estat la seva felicitat màxima en matèries eròtiques, del seu lligam amb Rosa Trènor.

Al cap de sis anys de matrimoni, Rosa s'havia convertit en una obsessió per a ell; però, si Frederic era un home de consciència estovadíssima, no deixava d'ésser un tímid. La seva dona li feia por; li feia por el nom que duïa, els bigotis blanquinosos del seu pare, i fins el botonet de la camisa que se li clavava al coll. Iniciar qualsevol negociació amb la seva examiga li produïa un pànic explicable; perquè, Rosa Trènor, suposat el cas que acceptés res de Frederic, no fóra una d'aquestes aventures d'una tarda, sense compromís. Frederic es temia, i amb raó, que en la seva represa potser hi deixaria la pell. A més, per a Rosa Trènor havien passat els anys. Probablement aquella dona que ell havia conegut hauria sofert pronunciades evolucions en el tènue brancatge dels seus nervis, i el perfum del cor de Rosa Trènor hauria estat per a ell com el perfum d'aquelles barques que han navegat per moltes mars i desconcerten amb les ressonàncies contradictòries de tots els ports que han visitat.

Amb aquests dubtes Frederic havia passat quinze anys. Per quins escorrancs havia anat a esllavissar-se l'ànima de Frederic de Lloberola, fins arribar a parar dintre l'aire consumit d'aquella cambra, davant dels ulls de vidre d'un gos dissecat amb una lligacama al coll?

Ja feia mesos que Frederic i Rosa Trènor es veïen al bar del Colón, i ell apreciava entre la disciplina imposada pel rímel una mirada que no era d'indiferència ni d'antipatia. La pell de la seva examant, amb un maquillatge sever i vista de lluny, encara feia un cert efecte. Frederic sabia pels seus amics la tris-

tíssima situació de Rosa. Havia perdut tota mena de protecció fixa, i només amb el seu art —reconegut per molts dels que l’havien tractada— i amb l’imperatiu d’allò que una dona que ha estat molt bonica no acaba de perdre mai del tot, Rosa Trènor podia arriscar-se, als volts dels seus quaranta anys, a fer un paper de dama en les comèdies d’amor, i a mantenir la dignitat sota la piadosa condescendència d’una mitja llum.

Si els habituals i els professionals en el mercat alegre se sabien de memòria Rosa Trènor, i la seva presència o el seu record provocaven comentaris sense entranyes, de tant en tant, a la seva taula, s’hi aventurava un cavaller de bones intencions proveït d’un relatiu entusiasme, i a darrera hora de la nit, o si es vol a primera hora de la matinada, les floristes dels cabarets més efervescents escollien per a Rosa Trènor el millor ram de camèlies, que es cuidava de pagar, sense regateig, un d’aquests homes que beuen amb moderació i que no s’acaben de desvergonyar del tot amb la pintura d’uns llavis; aquests admirables senyors, generalment ridículs als ulls dels tabolaires i de la jovenalla estrident, però que tenen el mèrit de considerar que una dona no és mai, ni en les pitjors condicions, una bèstia inferior a l’home, que es pugui brutalitzar igual que si no tingués ànima.

Un dels amics més fidels de Frederic, Robert Xuclà, al qual tothom deia Bobby Xuclà —i feia riure aquest nom pretensió i una mica agigolonat de Bobby en un solter madur, esclarissat de pèl, curt de cames i abundant de greix, en el qual s’ajuntaven totes les essències barcelonines d’un casolà d’allò més inofensiu—, va ésser la bona ànima mitjancera entre Frederic i Rosa Trènor.

Rosa, pel seu passat brillant, per una mena de cinisme i de procedir esqueixat propi de les aristocràcies, i fins i tot per la seva afició a les lectures i a les discussions, tenia un prestigi reconegut de dona superior, entre un clan vaporós d’entretin-

gudes que podien estrenar brillants i plantar i tot un cabrit de luxe amb relativa impunitat. Entre aquestes xicotes hi havia Mado, l'amiga que aleshores tenia Bobby. No és que Bobby fos l'exclusiu; Mado era una noia d'una hospitalitat mengívola, inconstant, efímera i absolutament mancada d'intel·ligència, com una branca de lilà. La fidelitat, per a Mado, era una cosa tan impossible com dur unes lligacames subjectades a una faixa; sempre que havia intentat de posar-se aquesta mena de lligacames havia hagut de desistir, perquè li venia mareig; això era la causa que Mado s'estés contínuament estirant les mitges, particularitat que contribuí a donar una gràcia esqueixada a la xicota, una gràcia de port i taverna de mariners.

Si Mado es dedicava a posar Bobby en ridícul totes les nits, ell era un home comprensiu, i moltes vegades, fins quan entrava al pis de la seva amiga, hi entrava amb aquell aire correcte i una mica atabalat de l'home que té por de fer nosa.

El piset de Mado era el lloc preferit per Rosa Trènor quan li venien aquelles ganes irresistibles d'exercir el seu pontificat espiritual. Mado li tenia un gran respecte, encara que es dedicés a punxar-la i desprestigiar-la, i expliqués coses monstruoses de Rosa Trènor. Més d'un cop l'amabilitat i els bons sentiments de Mado o d'una altra amiga havien alliberat Rosa de compromís; i sempre que havia rebut un favor d'aquelles xicotes, Rosa Trènor es vestia d'una dignitat i afectava uns somriures tan de gran senyora, que ningú no hauria posat en dubte que era precisament Rosa Trènor la que havia fet el favor i la que s'acabava de sentir generosa.

Per Mado i per Bobby, Frederic anava acumulant idees sobre les cordes sensibles de Rosa Trènor. Bobby el tenia una vegada mig arrossegat cap a la taula d'ella, però Frederic va oposar resistència. No volia de cap manera que es produís el fet en un lloc públic; una de les característiques de la insigni-

ficància de Frederic era creure's una mena de personatge central sobre el qual convergien totes les mirades.

Altres vegades Bobby havia intentat encarar-los, perquè Frederic se'n moria de ganes, però les circumstàncies no havien madurat encara.

Bobby s'anà assabentant de la situació irregular de Frederic, dels seus desastres familiars; però, encara que l'amistat era de molts anys, Bobby havia adoptat en aquest aspecte la més absoluta discreció. Frederic —per una manera de ser pròpia dels Lloberola, que no havien volgut renunciar mai a la casaca de grans senyors—, malgrat la confiança que Bobby li havia inspirat sempre, d'aquelles coses que ell en deia «desagradables» no n'hi havia deixat anar ni mitja paraula.

Frederic podia explicar a Bobby una vilesa que ell hagués comès, podia explicar-li una intimitat de la seva dona, amb la cruesa, la grolleria o la ferocitat d'un senyor feudal; podia prolongar els comentaris més barroers sobre certes coses d'ordre fisiològic de la seva pròpia persona; però Frederic no havia dit mai, en les tristes confidències fetes a Bobby, que el seu pare hagués hipotecat tal finca, o que ell s'hagués vist obligat a empenyorar les joies de la seva dona.

I Frederic, en decidir-se, quan ja havien madurat les circumstàncies perquè es produís l'entrevista amb Rosa Trènor, havia callat també a Bobby la causa «desagradable», la causa immediata determinant de la seva decisió. I això que es tractava d'un esdeveniment vulgaríssim. En aquells darrers anys, el desordre econòmic de la seva dona i d'ell havia arribat a l'escàndol. Tothom s'havia assabentat de la situació de Frederic i del seu pare. Tothom sabia que els Lloberola havien hagut de vendre molt, de reduir-se molt. Però Frederic no havia volgut renunciar a la seva cresta d'histrió; havia tapat forats de qualsevol manera, i, en el punt en què comença aquesta histò-

ria, Frederic es trobava amb l'amenaça d'una lletra a punt de vèncer. Era un crèdit personal fet a Frederic sense garantia. Frederic no podia pagar. Havia parlat de renovar la lletra, però aquesta renovació no era admesa sense l'aval del seu pare. Naturalment que Frederic no era capaç de negar la seva signatura ni d'arriscar-se a les conseqüències de la manca de pagament. Però si això li semblava horrible, li feia tant o més pànic l'entrevista amb el seu pare. La quantitat acceptada era prou respectable perquè es produïssin unes escenes que Frederic no es veia amb cor de resistir.

El neguit de diners havia estat la dispèpsia de tota la seva vida; però aleshores això s'havia aguditzat. Frederic havia aguantat molt; per primera vegada se li presentava la possibilitat de no aguantar, de no voler aguantar, de no fer el més petit esforç per aguantar.

Frederic no s'esverava davant les possibilitats d'adoptar una actitud descordada: de, si estava enfangat per un cantó, acabar-se d'enfangar per un altre; de barrejar la desgràcia econòmica amb una vermella gosadia galant, i de resoldre allò que les persones resolen abaixant el cap, amb un cinisme plo-raner i declamatori.

Les circumstàncies ja eren prou madures. Frederic volia vint-i-quatre hores d'evasió, o vint-i-quatre hores d'estar amb el cap sota l'ala com l'estruc; un dia lluny de la seva família i de la lletra de canvi.

Per tots aquests motius, Frederic va demanar a Bobby que l'acompanyés a casa de Mado, on segurament trobaria Rosa Trènor.

I Frederic, l'endemà d'aquella decisió, estirat dintre dels llençols, interrogant amb els ulls d'una manera mecànica el gos dissecat i tornant a passar les ungles lleugerament per les inicials de la coixinera, per fer-se ben bé càrrec que es trobava

dins del llit de Rosa Trènor, anava refent les escenes de la nit passada.

A quarts de dotze ell i Bobby pujaven l'escala. Mado mateixa va obrir la porta; duia un pijama colonial i plata, i els pits de Mado, apretant el setí del pijama, feien l'efecte de dues capsas de bombons d'aquelles que a començaments de segle es veien damunt del piano de les famílies modestes. Frederic es va fixar en el truc pectoral de Mado molt més que en la besada explosiva que la xicota va fer en els llavis de Bobby, engegant-li nas amunt les escorrialles de fum que li quedaven a les genives. Frederic es va passar l'ungla del dit xic de Mado pels llavis, i ella, amb una rialla gairebé musical, va engegar els dos homes dintre del menjador.

En el menjador de Mado hi havia l'interès produït pel *tour-nant*; el joc dilatava els ulls, fent oblidar la presència del rímel i precipitant les coïssors i les llàgrimes naturals. Quan anaven mal dades per a algú, els tics, el fred a l'estómac o a les plantes dels peus, i aquell desplaçament de maxil·lars i d'arrugues nasals que trenquen l'equilibri de les línies i marquen en els rostres unes atàviques reminiscències simiesques, en un món com aquell es produïen d'una manera desfermada.

Hi havia, entre la concurrència, Reina, una noia joveníssima, amb el cabell de platí i amb l'esquena en l'aire fins més avall dels ronyons, tota d'uns músculs blanquinosos i sense sang, adaptats a la funda de pell més vegetal i més decorativa.

Reina era la gran amiga de Mado, i algú els atribuïa determinades aficions, perquè Reina tractava els xicots que la voltaven com si sempre tingués una escaleta a punt per deixar escapar l'anguila de la seva ànima.

En el moment de jugar, l'interès de Reina ultrapassava els límits de la correcció més primària; no admetia bromes; el seu somriure forçadíssim ensenyava les dents amb un excés de se-

creció de saliva, produït per l'estat de nervis, d'una manera molt semblant a la que gasten les hienes quan entre elles s'ha convingut una visita al cementiri. Reina, més supersticiosa que cap dels assistents, quan li donaven carta, abans de mirar-la, la solia apretar amb l'índex fins a fer-se mal, deixant la carta lleugerament gratada per l'ungla, i els malpensats ho atribuïen a un intent de senyalar el joc, cosa completament falsa, perquè Reina, en fer això, no pensava en cap trampa. Era un truc de la seva superstició que havia d'acompanyar aixecant la cara com si no guaités cap punt determinat, i aleshores els ulls de Reina tenien aquella brillantor volguda i artificial de les pedres falses. I aquella mena d'esguard fou la primera cosa que varen topar els ulls de Frederic al moment d'entrar en el menjador, empès per la rialla de Mado. Frederic, que coneixia Reina i les altres xicotes de la partida, va sentir la repulsió d'aquells ulls, se li varen presentar com una cosa nova i hostil; i la primera reacció fou la de recular, la de no passar més endavant fins arribar a Rosa Trènor. La mirada involuntària de Reina, sense cap intenció contra Frederic, havia fet baixar la temperatura de la seva audàcia, i Frederic s'havia tornat a sentir covard; però, abans de formular cap mena de decisió, la mà petita i molsuda de Rosa Trènor havia anat a parar als llavis de Frederic, i ell es sentí lligat per la seda eixuta i tèbia d'aquella mà.

Rosa, en el menjador de Mado, no gastava cap mena de *toilette* complicada; duïa un vestit senzill i damunt del vestit un suèter de color de cirera; la mateixa indumentària que s'hauria posat per estar per casa, una nit d'hivern que hagués tingut migranya o hagués estat un pensament constipada. Aquella despreocupació del vestit era apreciada com a característica de bon to; un cop arribava l'hora dels adéu-siaus, Rosa empaquetava la seva carn, i les robes gastades que la subjectaven, dintre un gran abric de castor, una mica pelat i cas-

tigat, amb la tendra bonhomia d'una persona que se n'anava a descansar sense intencions de fer patir ningú.

Rosa, quan efectuava aquesta mena de visites a les seves amigues, portava un sac immens de pell de serp, que obria sospirant amb la unció d'un filàntrop de llegenda popular que es disposés a repartir pa i formatge a una banda de criatures desarrapades. De fet, Rosa no repartia res del que tenia dintre del sac; feia una gran remenadissa de l'interior i n'extreia cabdells de llana virolada i un suèter tot just començat. Entre aquella mica de feina femenina, Rosa duia llibres, papers, carnets, una ampolleta de piperment, les claus del pis i tota la bateria de coloret, miralls, polveres i pintes. El sac de Rosa Trènor era una de les coses més personals. Ella parlava del «seu» sac, de la mateixa manera que un perruquer fantasista parla del «seu» líquid per fer sortir cabells.

Rosa, quan encetava la feina, romancejava amb mitges paraules i mirades significatives per interessar les seves admiradores. Atribuïa una mentida que acabava de llegir en una novel·la infecta a un personatge de moda —a un personatge del «seu món», com deia Rosa Trènor— allunyat del clan de les entretingudes i famós per les pells i les infidelitats de la seva dona. Rosa tenia una traça especial a complicar *potins* i a dir coses canalles i esqueixades sense variar el to de veu ni la monòtona gesticulació dels llavis. De vegades, la seva conversa es desviava pels camins de la tendresa i la moralitat, i afectava escriuir-se de tal cosa que li havia explicat un senyor honorable, d'una de les dames de més reputació.

La gràcia natural de Rosa era una mena de barcelonisme descuidat i autèntic que ella, filla d'un notari i nascuda en el barri vell de la ciutat, no havia pogut perdre malgrat el bastardeig dels seus contactes i el desguitarrament de la seva vida.

Quan arribava l'hora de barrejar les cartes, Rosa deixava el

pontificat i s'abocava a la feina de provar sort d'aquella manera fofa i voraç emprada per les sangoneres quan es tracta de xuclar sang d'una pell estomacada. Rosa presentava en aquelles ocasions una quantitat discreta de moneda i l'arriscava en les postures fent aquella ganyota groguenca pròpia de les persones que pateixen del fetge. Generalment, Rosa acostumava a perdre poc, i, quan li esdevenia aquesta desgràcia, el suèter es tornava més vermell, per contrast, perquè tot el coloret de les galtes de Rosa era insuficient per dissimular la seva pal·lidesa.

En el joc, aquelles amigues que afectaven els sentiments més desinteressats les unes per les altres eren d'una gasiveria i d'una ferocitat només registrades en el món dels insectes.

Els homes neutralitzaven la tensió corrosiva de les jugadores. Això no volia dir que alguns d'ells, com el baró de Foixà, un tuberculós sense importància, apliqués al joc una tècnica complicadíssima i fos intransigent i no admetés cap mena d'ironia quan es tractava dels seus diners. El Baró de Foixà era riquíssim i més d'un cop s'havia cobrat un deute de bacarà, apropiant-se d'un brillant o anant a empenyorar ell mateix un abric de martes, sense fer cas de les llàgrimes d'elles ni dels comentaris gruixuts que feien els seus companys a propòsit del seu «legalisme». Hi havia qui afirmava que una vegada el Baró va perdre els favors d'una noia de la qual estava enamoratíssim, pel punt de cobrar un deute de joc insignificant que havia contret amb ell aquella xicota.

Rosa Trènor va rebre Frederic amb un somriure d'indiferència, sense distreure's de les cartes, com si hagués fet mitja hora que s'haguessin enraonat. Als qui coneixien Rosa, no els havia vingut gens de nou la seva actitud, sabent com sabien que li agradava fer l'original i desconcertar el seu públic.

Rosa, encara que, d'una manera vaga, tenia esment de la situació precària del seu examant, tenia l'esperança que Frederic

podria tornar a ésser una solució. Rosa creia que si la fortuna de Frederic no era, ni de molt, el que havia estat abans, a aquell home no se'l podia prendre per un indigent, i la seva sexualitat, una mica més feble i desencisada pels anys, es presentaria amb un punt de tendresa malaltissa, que Rosa sabia explotar; Frederic tindria unes possibilitats més generoses, un abandonar-se més sense condicions, i Rosa sabia administrar el sentimentalisme de Frederic més profitosament —coneixent-lo com el coneixia— que qualsevol pell més tendra i més inexperta.

Rosa posseïa aleshores una mentalitat estomacal. En les comèdies d'amor no perdia el temps en escenes secundàries, i anava de dret a «l'escena del sofà»; en aquesta escena, si Rosa no podia fer ús de les armes dels seus divuit anys, tenia aquell perfeccionament de tècnica en obrir i tancar l'interruptor patètic, que per a alguns podia resultar una dona perillosa. En definitiva, Rosa, per vanitat i per instint de conservació, creia en aquell rústic aforisme que diu: «Gallina vella fa bon caldo».

El bacarà va seguir com si tal cosa amb les aportacions de Frederic i Bobby; les postures s'engreixaven enmig de la vibració elèctrica dels maxil·lars i de les òrbites.

Les dones varen acabar guanyant com sempre, menys Mado, que pagà les pèrdues amb la cartera de Bobby, considerant que no estava bé que la mestressa de la casa guanyés tota la vida.

Mado oferí a les amistats, a més a més de les begudes, una mica de caviar escampat damunt d'unes galetes salades, que tothom acceptà, menys Rosa Trènor, a qui amb les seves previsions de gran senyora a l'antiga, li feia fàstic el caviar; i ella mateixa anà a la cuina a preparar-se unes torrades guarnides de polpa de tomàtec, que queixalà voraçment amb una volguda des preocupació rural.

A l'hora de retirar-se, Bobby picà l'ullet a Frederic, i Rosa Trènor no manifestà cap desig d'empaquetar-se dintre de

l'abric de castor. Mado digué que es trobava una mica marejada, i Reina s'oferí a quedar-se a dormir amb ella. Bobby, comprensiu com sempre, s'acomiadà de la seva amiga amb les besades explosives de costum, i començaren a baixar les escales, acompanyats d'unes rialles en sordina per no escandalitzar els veïns, Bobby, Marta, Gisèle, el Baró de Foixà, Ernest Montagut i Pep Arnau, el més jove dels fills del comte de Tabartet, un minyó gras i innocent com un porc, que no passava mai de la porta del domicili de les seves amigues.

Rosa Trènor havia dit que es quedaria mitja horeta per acabar d'ensenyar el punt de suèter a Mado, i tothom va trobar naturalíssim que Frederic, sense acomiadar-se de ningú, destapés una ampolla de cristall i es servís una respectable mesura de conyac.

Aleshores, Mado i Reina se n'anaren al dormitori de Mado, no sense que aquesta hagués dit abans a Rosa Trènor: «Vosaltres mateixos, com si fóssiu a casa vostra»; i en el divan folrat de seda d'un coloret de pit de tórtora, davant de les copes a mig buidar, de les cartes escampades i d'algun granet estantís de caviar, que havia anat a morir damunt de les estovalles per la seva repugnància a morir dintre la dentadura de Bobby, Rosa Trènor i Frederic de Lloberola encetaren el diàleg.

Després d'unes paraules de tanteig de Frederic, en les quals no intervenia altra cosa que la correcció i unes segones de canvi sense malícia, per veure com ella se'l prenía i per portar-la al seu camp, Rosa Trènor, d'una manera vaga i aparentment freda, anà dient coses dintre del to desmenjat del «seu món».

—Sí, francament, m'ha vingut de nou...

Després, a una pregunta desgraciada de Frederic:

—Rancúnia? No, no és que te'n tingui gens...

Silenci, un gran sospir de Rosa, un cop de pestanyes i un somriure natural:

—Però ara ja ens hem saludat, ja tornem a ésser amics... I em vols creure a mi? Vés-te'n a casa teva... Jo...

Frederic començava a sospitar una cosa terrible: que Rosa Trènor parlés amb sinceritat; Frederic aventurà:

—És el millor que podem fer...

Però tingué por que aquestes paraules fossin massa fortes i afegí:

—Però no, ara ja no cal més comèdia. He volgut parlar amb tu perquè et necessito...

Aleshores, Rosa va fer una rialla d'aquelles estripades i ofensives; Frederic es va beure la rialla per força, fent una ganyota; a Rosa, un cop finida la rialla, se li endolcí la veu:

—Em necessites, Frederic? Ara te n'adones?... Després de... Quant fa?

Frederic, mal comediant, caigué de quatre grapes dintre de la pregunta, i la coqueteria de Rosa li tapà la boca al moment de contestar:

—No, no! No em diguis els anys; això de parlar d'anys és una cosa de mal gust. Però, vaja, fa temps, eh? I es veu que sí que em necessites...

Rosa, maternal, falsificà la mirada de pietat aclucant una mica les parpelles, i Frederic somrient:

—Tan malament... em trobes?...

Rosa li passà els dits per la camisa i el llaç de la corbata, li arreglà el cabell esclarissat; Frederic s'ho deixà fer com un conill de gàbia, i Rosa se'l mirà torçant el cap com fan els fotògrafs:

—No, no et trobo malament; però, una corbata com la que duus, pots estar segur que jo no la toleraria... I ara que hi penso: jo també et necessito, no pas pel que tu imagines... És per parlar-te d'Eugènia D. Sí, home, sí; la cosina de la teva dona; tu deus saber-ho...

Frederic obrí uns ulls d'ignorància. Rosa va creure oportú entretenir la situació i tornar a fer ús del seu llenguatge esqueixat:

—L'altra nit al Grill no es parlava d'altra cosa. Ara, que les que hi sucaven són quatre desarrapades, quatre borratxes com la Mado i la Kity, la que ara va amb aquest ximple de l'oculista Bonsoms. Res: unes raspes que encara tenen el tuf del fregall als dits.

A Frederic, a qui ofenia el parlar afectadament desaprensiu en boca d'una dona, se li acudí com a solució fer veure que el lèxic de Rosa li venia molt de gust:

—Ets admirable, Rosa; sentint-te enraonar... No sé...

—Què és el que no saps?

—Que em penso que em trec anys de sobre!

—Ui!, des que no ens tractem, he canviat molt; m'he «refinat», però no t'enf... de mi! Digues, què saps d'Eugènia D...? És veritat allò del brillant?

Frederic s'adonà, una mica contrariat, que el seu elogi no havia fet l'efecte que ell volia i, aleshores, sense fingir, li digué amb una paraula bastant nerviosa:

—Tinc altra feina. No me n'ocupo, de les parentes de la meva dona. Com pots suposar no t'he vingut a veure per parlar de la família.

Rosa estava radiant, la seva conversa «molestava» Frederic, i ella afegí sense immutar-se:

—Ai, que ets calet! Aquest imbècil de Bobby que no s'adona de res ho sap, i resulta que tu... Però, com pots suposar, a mi no m'interessa, i ho deia per parlar d'alguna cosa. Al capdavall pots comptar que no seré més rica ni més pobra si una cosina teva regala joies a una morta de gana del Bataclan.

Els comentaris de Rosa, de la més poc espiritual indecència, s'entretenien amb la parenta i amb l'artista del Bataclan sense

cap consideració; Frederic estava una mica neguitós; Rosa aguantava el punt i, amb una condescendència per la qual s'hauria pogut entendre que Frederic era l'interessat, afegí:

—A més a més, si li ve de gust... És el que jo deia ahir a aquestes mocoses: mentre no em vingui a mi amb romanços... Perquè tu saps que mai no m'han fet goig aquesta mena de porqueries...

Rosa Trènor sabia pel cantó de Bobby i d'altres amics de Frederic que Eugènia D. era la gran amiga de la seva dona, que allèn del parentiu, hi havia una confiança i un afecte de debò, i estava convençuda que aquestes suposicions d'un vici d'Eugènia D. —completament falses, per altra banda— havien d'ofendre Frederic. Ell, veient que no hi havia res a fer, per contestar alguna cosa a aquell «tu saps que mai no m'han fet goig aquesta mena de porqueries», digué en un to completament idiota:

—Sempre resultaràs una antiquada!

De la mateixa manera que li hauria pogut dir: «Sempre resultaràs una impertinent» o «Sempre resultaràs una mala bèstia». Rosa Trènor féu veure que no se n'adonava, d'aquell to de Frederic, i contestà ràpida:

—Tant com vulguis! És el que dic sempre a aquestes mocoses. A casa meva érem d'una altra manera... Un home, sí! Amb un home, tot el que vulguis! Però que sigui ben educat, que sigui «senyor»; que et penses que no tindria uns solitaris com els de Mado si no mirés prim i si me n'anés al catre amb el primer cabrit que cau a l'Excelsior?

Frederic, encara que en aquell moment començava a trobar un gust especial, acostant-se al clima infeliç i acanallat de Rosa Trènor, no volgué reprimir una rialla escèptica.

—Bé, bé, no riguis —afegí Rosa—; és clar que no vull dir que el primer que topes t'ha de dur els solitaris; però després

de l'un ve l'altre; si no tens escrúpols, no te n'adones que ja te'ls trobes penjats a les orelles. I mira, els meus ja fa anys que són a treure taques.

Rosa, creient que aquesta primera part de maceració ja havia estat ben administrada, una mica més ondulant i humanitària portà la conversa per altres camins:

—Però t'estic atabalant; sí, sí, no m'ho neguis, t'estic clavant una gran llauna!... Però mira que és graciós... Em fa l'efecte que era ahir que parlàvem... No ho sé, ho trobo natural, tot això; què et diré... Com si et tingués la mateixa confiança d'abans...

I aleshores vulgaritzà el començament d'una ària amb un esternut i amb l'anècdota d'un perfum:

—Etic refredada, saps?... Tot el dia amb el mocador al nas...

Rosa va fer participant del seu mocador el propi nas de Frederic, i ell descansà un moment amb l'olor, aclucant els ulls i cercant la forma d'atacar el gran tema.

—T'agrada aquest perfum, eh? No, si ja et convenceràs que no he perdut el bon gust. La Mado i la Reina fan la mateixa pudor: una porqueria de Guerlein que no es pot rebre, i es pensen que és «la mar de *chic*». La Sara els en dugué una de mostra; quatre-cents francs i encara el que va tenir de pagar als carrabiners de Portbou. Jo no sé com no m'he marejat, avui. Sort d'aquest nas que no em tira... Però, quins ulls de son, fill meu! Creu-me, agafa el barret i vés-te'n. Jo vull donar una mirada a aquelles beneïtes. No et creguis! Total, res! Deuen estar llegint una indecentada; la Reina, s'entén; perquè la Mado no en sap, de llegir. Bobby els ha deixat un llibre amb uns dibuixos. És d'allò tan brut... Creu-me, vés-te'n a dormir; què dirà la teva dona?... Els casats teniu de fer bondat...

Frederic aixecà el front i fregà els ulls de Rosa amb un somriure àcid, i ella afegí a les seves darreres paraules:

—Encara que amb mi... Imagina't!...

Frederic començà a tenir por, però les darreres paraules, aquell «encara que amb mi... Imagina't!...», li donaven un cert dret a punxar; i Frederic digué:

—Escolta, Rosa, no te n'has adonat, que ets la dona més excitant, més divertida, més intel·ligent?...

I Frederic va fer un so grotesc inarticulat, una mena de cosa com el plorar d'un gos, perquè Rosa li va posar la mà a la boca sense deixar-li dir més adjectius; però Frederic, tossut, amb la boca tapada, volgué continuar, i, quan es va convèncer que era inútil, li clavà una mossegada fluixa en el moll carnós del palmell, li agafà la mà amb violència i l'hi omplí de petons. Rosa deixà fer... Hi hagué un panteig dels dos; Rosa improvisà dues llàgrimes:

—Però no, criatura, no; mira que se m'escorre el rímel! No veus quins ulls m'has posat?... I ara! Què tens? Tu també?... És de debò que plores, Frederic?...

Frederic s'acusà com en els melodrames de suburbi («Jo vaig ésser un brètol amb tu, sí, un brètol!») o s'acusà com en les òperes italianes («Jo no havia de tolerar aquella infàmia!»). Frederic evocava el seu passat amor amb Rosa, evocava certes intimitats, s'embarbussava i es tornava vermell, perquè aquestes intimitats comportaven algun detall o ridícul o indecent, i ell, com era natural, l'ometia; però allò li matava una mica l'efecte de la frase, que sortia esplomissada. Frederic, al final d'aquesta confessió, s'esverà ell mateix davant de paraules com aquestes: «Allò que vivíem nosaltres dos, l'un per a l'altre, ha estat l'única veritat de la meua vida...».

El discurs de Frederic fou com una mena de compàs d'espera. Rosa abandonà el registre esqueixat, i després d'escoltar Frederic adoptà una actitud de Níobe abandonada, guarnint-se amb tots els plecs de la túnica més solemne. Rosa jugà el seu gran paper de cara a les possibilitats emotives de Frederic, i produí un efecte meravellós. L'abandonada Níobe aixecà

dansarinescament els plecs solemnes de la seva túnica, i ell es trobà a les mans el moll de la cama de Rosa Trènor, tebi sota la mitja de gasa. Rosa havia tingut —i tenia encara— fama de posseir unes cames perfectes. L'usdefruit d'aquelles cames havia estat un dels orgulls més legítims de Frederic, i en aquell moment crític eren les cames les que d'una manera positiva tenien la força evocadora del passat, amb totes les conseqüències d'un brutal engrescament.

Frederic considerà inútils les paraules, i intentà —encara que respectant les fronteres que separen un home d'un gorilla— d'arribar a uns resultats definitius, damunt de la seda de color de pit de tórtora del divan; però Rosa, púdica, sense deixar d'ésser molt insinuant, objectà:

—No, Frederic, aquí no...

—Per què?

—Perquè no...

Rosa s'aixecà d'una revolada, convençuda que tot s'anava produint d'una manera perfecta, s'empaquetà dintre l'abric de castor i digué:

—Anem, aquelles ja deuen estar dormint... Quines criatures!...

Frederic, sense badar boca, obeí Rosa Trènor, i començaren a baixar l'escala del pis de Mado. El carrer de Muntaner tenia un color de llet i cendra. Frederic volia fer parar un taxi; Rosa insinuà:

—No cal... Són dues passes...

Frederic sentí a l'espina tota la tristesa, tot el fred del dia que començava. No es veia amb cor de continuar vivint el seu capítol de novel·la amb Rosa Trènor. Quan arribaren a la porta de casa d'ella, Rosa obrí el sac famós, donà dues voltes al pany i oferí després la mà a Frederic; però, aleshores, el Frederic de la lletra i dels neguits familiars tingué una breu qüestió amb el cavaller de Lloberola. Acabava de sentir aquell sorollet

de la roda d'un tramvia matiner dintre del rail, en el moment de frenar; aquell sorollet que esgarrija ressonà dintre de la caixa del pit de Frederic d'una manera massa mecànica, d'una manera dolorosa, però alliberadora; Frederic sentí com si li escuessin la purulència del cor; Frederic ja en tenia prou, de Rosa Trènor; però el seu orgull —qui sap si la feblesa i la covardia pròpia dels Lloberola— no li permetia abandonar-la. Totes les conveniències, totes les comoditats l'empenyien a casa seva; però el cavaller autèntic —aquesta era la il·lusió que es feia Frederic— ha de rebutjar les comoditats i seguir el camí del deure. I el seu deure era aleshores ficar-se al llit amb Rosa Trènor. Rosa, gran senyora, sabia entendre's perfectament amb els cavallers; i després d'una mirada de Frederic, Rosa arronsà les espatlles, somrigué —un somriure de divuit anys— i començà a pujar les escales del braç de Frederic.

Frederic sentí la pell del castor fregant la seva americana, com si fos un veritable castor viu, amb tota la feresa o la repugnància que li pogués produir un animal d'aquesta mena.

A dalt del pis, a Frederic ja li era igual tot. A dintre del llit continuà el diàleg i Frederic prometé maquinalment; els projectes s'estructuraven entre una son estranya i dolorosa.

Rosa Trènor arreglà el despertador per a les onze en punt, que havia de llevar-se de precís. Es tractava de la modista. Frederic s'adormí amb la boca de Rosa Trènor enganxada a les seves dents per una viscositat visceral o per una viscositat de flor esclafada... De quina mena de flor? Frederic no ho sabia ben bé, perquè tot això ja era imprecís i monstruós, tot això ja entrava de ple dintre el clima dels somnis...

Frederic, estirat dintre els llençols, acabà de situar i reproduir les escenes mentalment. De tot plegat en deduïa que havia fet una gran bestiesa.